

АМЦАБЗ

№1, 2023 ш.

Миха Лакрба

ДМИТРИ ГЭЛИА ИАХЪ

Ушнеиуа унеи, уус гәырѡагаз,
Уаќәымтдын, уашьтаз, инагза!
Иуцәыхъантоуггы – мчыла уатцаз,
Узхьымзо – цасхәа уеахьыгза!

Уус хъантәзааит, – иус дууп!
Имачым иаќәызхьоу жәлара...
Уазнеи! Уеаќәырз! Ипатууп
Уи еипш аус азын ацсра!

Урцәымшәазан иахъа иуиааиуа,
Ухы уапеигзан, уецакы!
Уапыла ахаќәитра иааиуа!
Иарба убираќ! Иҳаракы!

Ҳ-Ацсны ала хѡоуп, алымҳа дагәоуп,
Лашарак зааиуам, илашьцоуп...
Иазылухт амѡа, – мацзак угыуп,
Лашара иааиша рацәазоуп!..

Уцшишь! Иубома, амра гылоит!
Уажәнатә ицәывтычцоит иара...
Убас хәычы-хәычла иѣыхоит,
Хара хазееихар, х-Ацсынра!

Уазәзоуп зегь амѡа хзылхуа инеиуа,
Зегь ҳацхьагылаѡыс, хадас!
Уазәзоуп ецәас иахзышеи-шеиуа!
Уазәзоуп иҳамоу гәыгыртас!

1919 ш.

Дырмит Гэлиа

АКӘА, 27 ЦЕРУАЛ

Иахьатәи амш, 27 церуал, ҳара аңсацәа ҳзы даара мыш дууп, ныхәоуп, аныхәакәа зегьы иреихәуп: иахьа итытдит, иахьа уажәраанза иҕамлазацыз аңсуа газет «Аңсны» хәа хьзыс иаманы. Аңсышәала афреи аңхьареи ыҕеижьтеи абар 60 шықәса тырц иагьагым, аха аңсышәала цсыуа газетк иахьа уажәраанза иҕамлацызт, иахьа убри ҳаут.

Аңсацәа ражәа иалоуп: «амш ҕаңарак аҕара иазҳаит хәа, убас ҳаргьы ҕаңарак аҕара ҳаңхьаҕа ҳнеихеит иахьа. Шьта, анцәа ихәауазар, ҳмызыр ҕалап, ари аус ххы иахзархәар. Шьта, аңсацәа, лада шәыҕа, ҕада шәыҕа шәеидышәкыл ари «АБИРАК» аҕаҕа. Ари бираҕуп ҳара ҳзы.

Афреи аңхьареи здыруа аус жәула шәеитцамхакәа, аңхьареи афреи ззымдыруа ауаа шәырзапхьала, убас аҕара змоугьы аҕара змамгьы шәымч еилатцаны шәхы иашәырхәа, ажәабжь неимыжәда, ауаа афреи, аңхьареи, аҕареи рахьрхы шәырха, аңгьарақәа ирыпшәырҕәҕәаала газет бызшәала, акьыпхь заархоу ажәала. Ишәыгуи ишәыбзоуи, ишәзеиҕхашеи, шәзыргәамтцуеи еибышәхәала, шәеибарҕазала, абзиарахь азәк иеипш шәнапы еибаркны шәеибагала!

Дарбанзаалак ируалуп иуаажәлари иңсадгьыли ртоурьх идырразы. Уи здыруандаз згәахәуа идыруазароуп иара бзиала еилиргауа абызшәала аңхьареи афреи. Ажәларқәагьы, зхатәы аңхьареи афреи змам, урт жәлары назасрхы рыпхьазом, урт намза-аамзоуп, милаҕ бжоуп, мыч рымам, нагзара рымам, иахьа иҕазаргьы, уацәы зхатәы бызшәала афреи аңхьареи здыруа, аҕара змоу ажәларқәа, ма хаала, ма мчыла ирыламлар цсыхәа рымам, нас рхатәы бызшәа рхаштны рцас бзиақәа кажьны, атәымуаа излалауа рбызшәеи рцаси шьтырхуеит, убасала урт ирылазҕахоит, егьшнеиуа ирылаззоит.

Абас ауп ажәытә иҕаз амилат хәыцқәа иахьа иҕам хәа иаҳапхьазақәо шықәзааз. Убри аҕнытә аңсацәа зегьы аҕара злаҕалара аус шәашьтала, шәапхьаҕа шәцарцы, егьырт аҕара змоу ажәларқәа шәрыцамзырц шәтахызар.

Дадраа аңсацәа! Ижәдыруазааит уажәшьта хьбызшәа мырзга акьыпхь аархарта атипография шҳамоу, ҳагәтыхақәеи ҳаграқәеи, ихәгуи ихәбзоуи, хьзыргәамтцуеи, ханзырхашеи злеибаххәалаша, ҳаидызкылаша, ҳапхьаҕа ҳазгаша агазет «Аңсны» хәа хьзыс иаманы Аҕәа атытдра ишалагаз.

Иахьатәи рапхьаза итыцыз аңсуа газет «Аңсны» иану аңсуа жәлара русхәаразы ауаа ралхра аҳасабала Қырттәыла асоциал-демократқәа аокруг еизараҕеи ишьтырхыз ауси аземства атәи даара иус бзиоуп. Цоуп, ажәа хьанҕала ифуп, атәым бызшәахьтә еиҕагоуп азы. Ари анафсантәи итыцуа аномерқәа еихә еилырганы, аҕара змам аңсацәа рыхшыф бзиа излазцаша бызшәала ифхалашт.

Ари агазет мызк ала фынтә итыцуа иҕалоит, ҳамч змырхаша цырхаҕак ҳазцәырымцыр.

АПЪСУА ШКОЛҚӘА

Урыстәылан ареволиуция аныкала, амилатқәа ахақәйтра роуит, рыѡнутқатәи рхатә усқәа рбара, рырҕееира, ршыақәыргыларә дара ақәйтхеит анырхәа (ахаратә милатқәа уажә харкәатп), ааигәа-сигәа иҕоу амилатқәа: ақыртцәа, аерманцәа, абырзенцәа зегы, зда уаѡы дхәартам, уаѡы иаңхәака дызгауа ацара шакәу дырны, раңхәаза рыкласскәа ибзианы излашыақәдыргылаша ахасаб иашыталт. Абырзенцәеи аерманцәеи ахәынтқарра иалцны рышколқәа реиғьтәразы цыхыраара роуам, аха паса еиҕа хараза уажәы еиғьны ишыақәдыргылт.

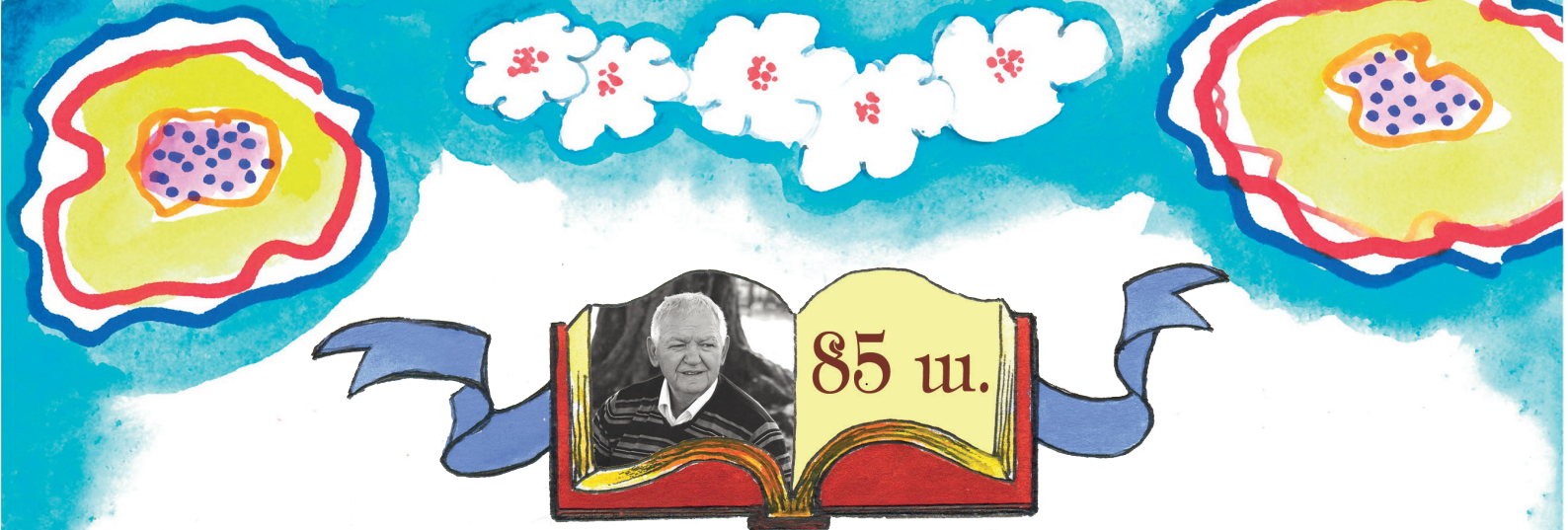
Артцаѡцәа ирызхаша акара ауалафахәы рызпыртцәеит, ртәартә, ргыларта еиғьыртәит, хәычқәала-цаѡцәала рышколқәа дыртәын, аңыңхәа иадырцхәоит.

Хара ас зыкахамцозеи, хгәылацәа амилатқәа хзырҕымпшуазеи хәа ухәар, цыоуки атакс: «Ацара змоу роуп хзырз, хаилазга, убри аҕнытә ацара азәы деилаханы дашыталаратәы иказам», – хәа уархәоит. Абри зхәауа мацуп, аха рацәаѡык абри агәра дхадырцар калоит. Ари еиңш ажәа зхәауа даара иацәѡашыоит. Да убарт рахытә азәы ихәааитишь, цара змам милатқ ахақәйтра рыманы, зхатә хәынтқарра зманы иҕоу? Изыкалом... Амилат, егәа имацзаргы, ацара бзиа змоу ауаа имацымкәа ирылазар – урт ахақәйтразгы ирыхәоит, хәынтқаррас ирыңхәазартә рхы картцоит. Абсоуп абарт амилат хәычқәа: Бельгиа, Черногориа, Сербиа... ахәынтқарра шроу.

Убри аҕнытә харгы аңсацәа хаңхәака хнеихарацы, ахақәйтра хаманы хкаларацы хтахызар, аус дукәа зегы раңхәаза ихаргылароуп ашкол ус. Артцаѡцәа руалафахәы ахәынтқарра аҕнытә ироуеит, аха ари аамта хьантазы уи рзымхозар, хара цыыбатыхла хрыцхраароуп, амҕеи амцеи рыгхмырхароуп, ашкол иазбзиахаша аңкәынцәа зегы ашкол ахь инахашытлароуп, цара имтакәа хәычык дынхмыжьроуп, иазырпхьогы ируалуп рус иацәымаашыаразы. Дарбан рцаѡызаалак, ажәлар гәыкала ацара иашытоушәа ибар, иаргы гәыкала иус дадгылоит.

Ари амза 18 рзы аңсацәа р-Совет аусхәартә икәтәоит. Даараза хақәгәыгуеит уи Асовет, аусқәа зегы раңхәаза абри хашколқәа иаха еиғьны излакалаша аус шытырхып хәа, акы – абри, ѡба – абри аус иашытагылоуп ақытақәа рҕы ахақымцәа, афершалцәа каларазы, хца – амѡақәа рырҕееира.

Абарт ахуск х-Аңсназы даара иус дууп. Абарт ахуск ирласны излакалаша аус еитцаххроуп, ихалшауалагы хацхраалароуп.

Ҳафыр зқәу Мушьни Таииа-ица!

Ацсуа шәкәшырафы злагала шьардазоу, зырфеиаратә дуней амехак тбаау, зыуаажәлар зырфеиара азхарцахьоу, еицырдыруа апоет, аицагаф, ауаажәларратә усзуфы урфеиаратә хәй-харак афы 85 шықәса уцазгәазто ууаажәлари уфызцәеи зегь реипш, ацсуа хәыцтәы журнал «Амцабз» аредакция аусзуфцәеи ацхьафцәеи иудахныхәалоит урфеиаратә фазара иашәагазагоу иубилеи.

Ацсуа литература Ацсны ахәаакәа инартыганы ахәшьара харак азтаз харцафцәа дукәа иреиуоу, даара пату хзақәуп аацсарада уара улитературатәи, унаукатәи, ууаажәларратәи усура. Хара хтоурых ажәытәзатәи ашәышықәсақәа ишрыларсу азы шахатра зуа акы акәны икоуп адунеизегьафәтәи аше-девртә пцамтақәа иреиуоу Ацшьафыра ацсшәахь иеицоугаз.

Акырза ишьардоуп ара зеиқәыпхьазара алымшо, уцабаа зду егырт аицагамтақәа.

Абарт зегьы згәы рыладуу, иузааигәоу, хатыргьы уқәызцо, гәыкпсыкала умшира удныхәало, иузеиґахшьоит агәабзиара, ацсуа иқәра наза, арфеиаратә еихьзарақәа!

Ажурнал «Амцабз» аредакция

Мушьни Лашәриа

АҔСНЫ

Анык лоуп сызхылтыз, жәларык роуп сзыхшаз,
Q-бзиабарак сгәатцаҕ назаза илашаз!
Ак аҔхьа егыи мыхьшәашәааит бзантцык,
Рыџбагы еицызааит, ирхазааит урт Ҕсык!

Атәыла хәыч ыҕоуп, АҔсадгыыл хәыч – мап!
ЗыҔсадгыыл ҕәнызшьязгыи имџа дахҕбап,
Иабацаа изырхәари иҕьалаз аҔа,
Иҕьалаз аҔа – итабаз ацәкәырҔа!..

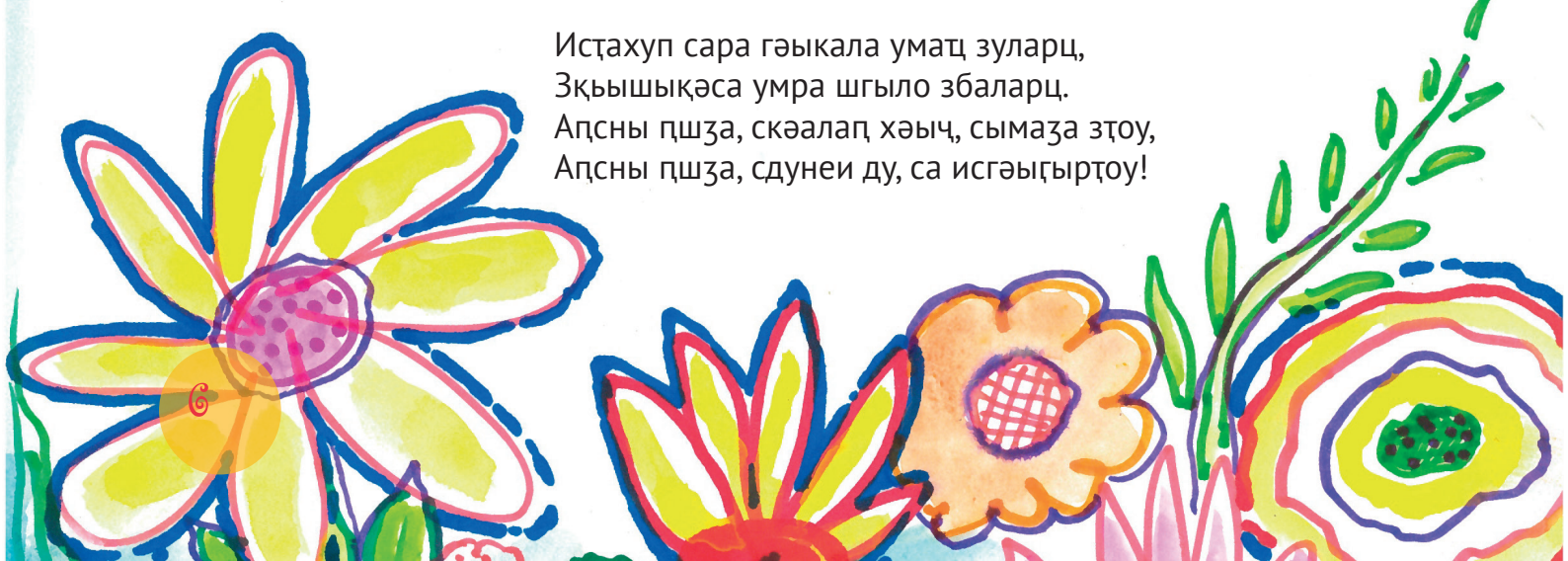
Уара, са сгәадурә, сыҔсадгыыл, АҔсны,
Укыкахш ауп адгыыл санызтаз суаџны,
Уцеиҕькәа рзы хьшәашәа ахаштру схәычра?
Сдунеи зегь арлашоит уара ухаҕера!

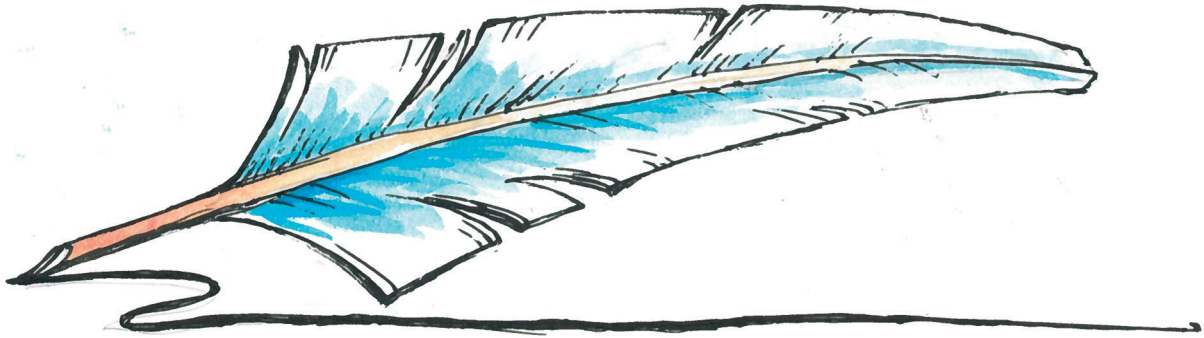
Ушьхақәа лакәуп са сзыхәа иахьагыи,
Узыхькәа гәхьаазгоит уажә иахагыи.
Ушьац еиҔш ииатцәоу шьац сымбазац,
Ужәџан еиҔш иҔшзоу жәџан ҕамлазац!

Узиасқәа аҔсуа ицәаџа сдырбоит:
Ахәарахәа еисуеит, иццакуеит, ицәкәырҔоит.
Уеыџкәа бзантцыкгыи ршьамхы кәадахом,
Ушәтқәа реиҔш иҔшзоу шәҕыкгыи ҕалом!

Исахә, уиҕахызма ихазыхәан анцәа?
Амшын ахауагы унаалеит рацәа:
УшәаҕыҕьаҔ убас иҔшзоуп, ииатцәоуп –
Удгыили ужәџани Ҕштәык рзыҔцәоуп!..

Истахуп сара гәыкала уматц зуларц,
Зқьышықәса умра шгыло збаларц.
АҔсны Ҕшза, скәалаҔ хәыч, сымаза зҕоу,
АҔсны Ҕшза, сдунеи ду, са исгәыҕырҕоу!

Цьума Ахэба

Шьала ифыху

Каман Агэыргъарей агэыроей еилазоит адгылаф. Агэыргъара афашистцэа иахьрымпытжэахаз Ацсны даеа дгьылфатак. Агэыроа – зыдлацса ацстазаара цхы лашьцахо, Ацсны ацеицэа азэымкэа фыцъамкэа ртахара. Ацэгъей абзиеи адгылаф ишеилазоаз адыруашэа, зны, илахфыхза, икеикеиуа аеаанартуеит ажэван. Аха, нас, ашэы рхьыссы, цтакэак нацсуеит. Урт афбагы ирацлабуеит айбашьра ахатагы. Азиаси царакэаки раамышьтахь, шьтыбжыы умахауа, зны иаатынчрахоит. Нас абзарбзанкэа ахькахауа, убас ицжэоит, иаагэынкьны, иаагызыгызуеит ашьхакэа.

Икэыццышэаа иблу, ихыблаа-фыблаау аонкэа, ихыжэжэаны икакьу афымца лашара абакэкэа, хазшаз ирафэашьаны, аиаира згаз хаибашьцэа ргэыргъаччабжыкэа, ишынеибакэу зегьы снаркэыганы, акыр мши цхи имыцэац ауаф ацэа анииааиуа еипш, сыбла иабозгы, слымха иахауазгы, зегьы насхарштны, хэыцрак, гэалашэарак сама ицоит. Ажэйтэй афатэй реифырцшра, иацтэй амш ишахылцыз иахьатэй...

Абиблиа, Ашэкэы цшьа усоуп ишану: «Анцэа рацхьаза анышэацшь далхны дишеит, ауафы, ахата, нас убри иватцыс далхны дишеит ацхэыс». Урт, Адами Евей, ацсуа мифологияфэы ирыхьзу ала иухэозар Нани Дади, цстазаарас, нхарта-нцыртас ирифэит цьанат бахча, зегьрыла Каман иеипшыз. Мап, сыгэра жэга милаттэ цэыныррам ари сзырхэаз. Цьанат бахча зеипшраз хэа Абиблиа ишануи Каман зеипшроуи неифурцшыр, Абиблиа зфыз длеиоейуа, иибоз иахауаз нанцо, Каман дтан ухэоит.

Абри афыза цьанат бахча ифаз Нани Дади, изшаз ихэатэй иахыфэит, агэнаха карцеит. Агьама шэымбан хэа ззихэаз ацэа

аафылхын, ларгьы илфеит, Дадгьы ифалцеит Нан. Схэатэы иахы-
паз арафа ишэтыпым ихэан, цыанат бахча итицеит изшаз.

Уи зегь бзиоуп, аха, иахьатэи хаамта изладхэалоузеи иухэо,
изцаара сахауеит ацхьаф. Еидхэалоуп, атла амахэтеи ацашэи
шеидхэалоу еипш. Ирыдхэалоуп ампытцахалафцаагьы, ихадхэа-
лоуп цыанат бахча рацхьаза изицаз харт, ацсуаагьы.

Апалачцэа, Сталини Бериеи рхаан, Ацсны зыкэшэаз хала-
цэажэарым, мчымхара кэашароуп ихэеит. Аха Сталини Бериеи
аныкэзаа ашьтахь, цыанат бахча зицаз, шэааи хашьцэа шэоуп хэа,
хбахча агэашэ рзаахартит ацнышкэа.

Ажра зжуа ица дтахауеит, ихэеит. Агэнахара кэзцо ихьзоит,
ихата ихымзаргьы, имата ихьзоит, ихэеит. Цыанат бахча (Каман)
зыхьчарц иалагаз, дкыдцаны дыршыуан ахэынтқарра дузза зегьы
ацнышкэа анахагылаз, аха урт аныкэзаа инаркны, цыанат бах-
ча агэашэ наиркырц, ацсымцкыакэа уаха арахь ирааиртам зхэоз,
дзыкэшэоз акызатцэык акэын – иматтура дамырхуан.

Ацсны дкалеит ацшэма затцэыкгьы, убри агэашэ аркра зматцу-
ра иахтныцтаз. Уимоу, шэанацьялбеит, хшыркыашьуа шэымбазои,
хбахча дырхэамгеит, уаха иаашэмышьтын, ацшэмацэа хсасцэа-
хеит, асасцэа ацшэымацэахеит зхэоз, рыцсы ахьынзатоу рыбга
рзеитцымхуа акамчы рхыркьон.

Мап, азэы-фыца ракэзам ари агэнаха зду. Иахьатэи абацэа,
иахьатэи анацэа, абдуцэа, андуцэа хазегьы ихадуп уи агэнаха, ха-
зегьы иаххароуп.

Иахьа, уаха изымычхауа даннеи, фетит хазшаз. Цыанат бахча
ишэыстаз пату зкэышэымтаз, ацныш иаашэырхэаз, шэцеицэа
ирейгу ршыацкыа иахтынцаны, ифышэх, дадраа, мап анакэха, цы-
анат бахча мацара акэым, уаха адгьыл жэбараны шэыказам, уаха
ажэфан атцапшра шэатэахом.

Рацхьатэи абжы хазкын рацхьа изицаз уи абахча, иара,
Анцэа ихата итэартэ Каман. Ашьтахьтэи ибжы рызкын егырт,
цнышрыла агэашэ аартны италаз. Ари атып шэарт ацсымыцкыакэа
ишэатэам. Наф шэытцатэуп! Ршыа ахтынцаны ифырхроуп, рацхьа
изыстаз ироуроуп.

Ажэытэзатэи иахьатэи амши неилазоо, гэалашэара-
хэыцракэак сышрылаз, исызгэамтакэа, Азыпшыафэи сцеит. Агэра
мгашьас икауцарызеи, абри азыхьоуп Нани Дади ирзишаз хэа.

Изныз, ипхныз, амра капхоз, ақаршөы леиуаз, иацлом, иаг-
хом, иаха ихьшәашәахом, иаха икәандахом уи азыхь. Амра иа-
зыбылуам, ақәа иазызәзәом, абан, абни ахахә иахьшьуп Есте
Қырысте ишьа.

Сызлаз ахәыцраггы, сыла иабозггы снарыцәцарц, схы санаа-
өаха, қәаб дук иақараха, имца кәымпылха, Каман аныхабаа
иөахыкны ажәөанаө акы аалашеит. Икәлаз уиоуп, аныхабааи
ари азыхь пшьеи иөархык, аңсцәаха иөызаха афашистцәа
рхаирплан анаахала, абомбақәа ҳақәнажьырц, цьанат бахча ахь-
чаөцәа дара ртәы кәрцеит, ҳазшазггы ирманшәалеит: агәатцәахы
иҫадыршәит еикәызжәашаз.

Егьяалашеит, блеихақәысрак иалагзаны, иткәацит зкажьра
иахьыз абомба.

Амца ақәтәиаша, ижжаза хланцы интәлеит ахаирплан. Иткәа-
цит ахата. Ипжәеит, ипжәәзеит зкажьра иахьымзакәа иақәыз
абомбақәа.

Иаагәынқы-гызымызит ашьхақәа. Аидара ирықәхаз рцәы-
хьантәхан, иаазамазеит атлақәа, ауаапсыра, ҳаипш адгьыл
рыенадырцеит ақаскьынқәа.

Атх агәы инахысхьан Афон ҳанылбаауаз. Анака-арака иткәац-
уан Ақәантәи иаарышьтуаз абзарбзанқәа. Ақыртүа қырсанцәа
ихтәкзаны ари ауа аихсра иаөын адунеи аөы иеицырдыруа
Афонтәи ақырсиантә ныхабаа. Анака-арака аөөахәа ибылуан
амца зкыз аөнқәа.

Ауаатәыөса иаххыччозшәа, илацәкәы-шьацәкәуан ажәөан
иатцәатцәаз аецәақәа.

– Сашья, уеыргәгәа, сашья, ухацами, уажәытәкья хнеиуеит
ахәшәтәыртәө, иаачха, уахәшьа дукәыхшоуп! – амашьына лыб-
жьы тыөуеит амедицинатә еихәшьа, аңхәызба қәыпш. Лаңхья
игылоу асакаса дыхәны дануп ахатарпыс. Ихьз лыздыруам,
ижәла лыздыруам. Аха уи илдыруеит ҳарт зеггы еилахқааша:
цьанат бахча зырхәымгаз рытцаразы, раңхья изитаз ихәурц азы,
доухала илашьоу, ҳазеггы ихәшьоу, уи ахатарпыс, иахтницеит
иреихазоу ахә – иахтницеит ишьа.

Зыңсытоуиахья, иираны икоууатцәы ҳаңсахааит уи иахтынцоу!

Каман. Ииуль 13, 1993 ш.

Избан?

Сара ашыыжь ахэыцбахчахь санцоз хгэыла
Мариа лфы снеир сҕаххон, аха сан илузомызт. –
Мариа макьана лыцсы лшыозар ҕалоит – лхэон.

Мариа сара даара бзиа дызбон, дагы-
рыцхасшьон. Саннеиуаз лара зны-зынла
атзафы икыдыз ар рымаҕаа зшэыз ачкэын
кэыпш дихэацшуа, насгы сара исзеилымкаа-
уаз ажэакэак хэаны дцэыуон, лылагырзкэа
ахэаыхэа илеиуа.

Сара убас данызбалак сгэы дрыцханашьон,
слыццэыуар сҕахын, аха уиаҕара сзеилкаауа-
мызт, уи моу иара зпатрет кыдыз ачкэын ихыз-
гыы сыздырзомызт. Лычкэын иан лгэы цижэама
хэа сихэацшуан.

Ускан аибашьра еилгахьан, акыргы цуан.
Сара сызцаарақэа рацэан.

Мариа дзыртэыуозеи, избан?

Ачкэын икыду ихъзеи? Дзылцэыуо, избан?

Уртқэа сарымхэацызт, исархэаргы исзеил-
каауамызт.

Аибашьра, – Избан? Изеибашьуа?

Ауаф ишьра ҕалазом рымхэеи!

Арт ашьтахьтэи сызцаарақэа ракэын!

Аха уажэыгь арт азцаарақэа рҕак смоузац.
Акызатэык иеилыскааз: Мариа лычкэын аи-
башьрафы иҕахаз Мдар иоуп атзафы зсахьа
кыду.

Уажэы еиҕагы еиҕахеит сгэалақэа, сыз-
цаара «избан?» ус ишыказ иаанхеит.

Алакьысра згэагыуада Адунеи-цшза?!

Гыгшэыгкэоума ауаа?

Изеибашьуазеи?

Хгэыла Мариа лылабжышкэа сгэы иҕац-
соит уажэыгы.

Сара сдужеит, сгэырџа еиҕагы еиҕахеит.

Аибашьра мап ацэышэк зегьы!

Нестор Ғырқьба,

Б. Шынкэба ихъз зху

Акэатэи абжьаратэ школ №1 ацафы

Аҕынчра зегьы ирыцкуп

Амш аныбзиоу, амра каххаа ианыцхо, анацэа рхэыцкэа ры-
маны ианылеиџеиуа ахэыцкэа рхахьгы, ргэахьгы иааизом,
рыкэша-мыкэша шэартак ыкоуп хэа. Уи аамтазы адунеи афы айбар-
ххарақэа анымџапысуа аҕаацэа ргэы тынчым, рхэыцкэа пхьаҕатэи
рыпсҕазаара иазхэыцуеит. Дара ахэыцкэа, макьана алакэқэа иры-
лоушэа, агыгшэыгкэа роуп иаҕа изыцэшэо, урт ирыздырзом ауаа
ргыгшэыгра еиҕагы ишеиҕау. Уи азы шаҕатра ауеит ацсуа жэлар
ааигэа ирхыргаз аибашьра. Жэларык рынхара, рынцыра рбганы,
хэычи дуи рыцхамшьакэа рықэхра ауаа ирмызбар акэын, ари афы-
за ацэгыоура агыгшэыгра азухэар ҕалоит алакэқэа рбызшэала.

Итадырхеит аибашьра иалахэымыз аҕынч уаацсыра, ахэыцкэа, абыргцэа. Уи даара ауафы
игэы инархьеит. Иахьа иуцылоит аибашьра ахэра зыннатаз Ацсадгыыл ахьчаџцэа, ашьапы змам,
зыблақэа ирымбо ахымхэацэа.

Даараза угэы унархьеит Ан лхэычы дылгэытцакны ақэылаџцэа дырцэылыхьчарц дыџны
хыцэахра ицо, мамзаргы аныкэара зцэыуадаџу аибашьџы-фырхатца аҕэардэ дыкэтэаны ахара
ицшуа рсахьа анубо. Урт угэы тыршьаауеит.

Аҕынчра зегьы ирыцкуп!

Рабиа Амцба,

Б. Шынкэба ихъз зху Акэатэи абжьаратэ школ №1 ацафы

Хаштра рыкэым хатсадгьыи ахьчащца!

Хара хакласс афы есышыкэса имѡаѡах-гоит Аиааира амш иазку акласстэ саат: «Хаштра рыкэым х-Ацсадгьыл ахьчащца гэымшэақэа». Еилахқаауеит, итахтаауеит аибашьца гэымшэқэа ирызку ажэабжьқэа. Ирацэоуп ажэабжьқэа дара ирызкны еизахтахоу, еифахқааит дара ирызку афотоальбом. Имѡаѡах-гоит аконкурсқэа: «Иреигьу атыхимта», «Иреигьны ажэеинраала иацхьо». Аибашьца ирызку ажэабжьқэа хрыпхьоит. Ажэабжьқэа ихаѡуа иреигьу ацтамта алкаахоит.

Сара сацхьеит аибашьѡы қэыпцш фырхатцарыла Ацсны ахьчараз итахах изахкыиз ажэеинраала.

Аибашьѡы қэыцши

Пцшеи сахьалеи мыцхэы иеинаалаз,
Зықэра маңыз, зынза иқэыпцшыз,
Зхы-зыпсы иаеиғзаз,
Ацсадгьыл ахьчара иазгылаз.

Зѡызцаа ааныжьны,
Шьтахьқа ихьамцыз,
Гэышцыла аға ипцылаз,
Ацсуа гьѡ чкэын, Арзик Тарба,
Хаштра уқэым, ухьз цсра ақэым!

Бағрат Чағэаа,

Д. Гэлиа ихьз зху Акэатэи абжьаратэ школ №4 ацѡы

Сабду дфьрхациоуп

Сара сабду, Гэажэба Мирод, дынхон Хэац ақытан. Иара еснагь ижэлэр рлахьынца дахзызауан. Ацсуа бызшэеи ацсуареи еихаханы иқаларц итахын, уи дазықэпцон.

Инхарта усқэа иеырхаршэалан дазфэлымхан ацсуа литература. Иқамызт шэқэык иара дызмыпцхьацыз, ихатагьы дыѡуан.

Итыжьуп ишэқэы «Хэырбгьыц изыхь» захьзу. Ари ашэқэаафы иануп ацсуа жэлэр рыпцстазаара аазырцшуа ажэабжьқэа, аочеркқэа, астатиақэа.

Аңынцэтэылатэ еибашьра ианалагаз сабду иқэра мацмызт, иуаѡыбжара дтысхьан. Иабцъар шьтыхны аға диѡагылан. Ацшьбатэи абаталион афы комиссарс дықан. Аѡар драпцхьагылан ихы-ипсы дамеигза деибашьуан.

Сабду Аиааира агара дахьымзеит. Акэа агара 9-мшы шагыз дтахеит цэыббра 18 рзы, ақыта Линдава хэа иахьашьѡу.

Аибашьраафы иааирпцшыз афырхатцараз Леон иорден ианашьоуп.

Сара даараза сизыгэдууп сабду, Мирод Гэажэба!

Инагзахааит иахзаажэгаз Ахақэитра!

Шэара шэццеира хатсахааит!

Уахсит Гэажэба,

Д. Гэлиа ихьз зху Акэатэи абжьаратэ школ №4 ацѡы

Алықса Лашәрия

ССОЛДАҒ

Акырцх еипш ахымѡас анлеиуаз,
Адгғыл хыц-хыцуа абомба аныцжәоз,
Ухы мшаѡо, цхьа угылан уаннеиуаз,
Җацсадгғыл азы уқәѡон,
Җацсадгғыл ухьчон.

Ссолдат, уѣацхьа схырхәоит сара!
Ссолдат, уи суалуп сара!

Иахьагь абѡьар уаѡоуп ушаѡац,
Иушәыумхыц ушнел уажәггы.
Нырцәаа, амца ҳацрартцарц,
Ақырра ианаѣу иахьаггы,
Ацсадгғыл агәашәаѣ карулс угылоуп.

Ссолдат, уѣацхьа схырхәоит сара!
Ссолдат, уи суалуп сара!
Стәазар, сгылан атыц устоит,
Ианакәызаалакгы сацхьа усыргылоит уара.

Гәыблыла ашәа узацыстоит,
Ухьзала арашь аныцстоит,
Ацатхь ала акачыц-лых еикәапхо,
Уныхәаѣа шытысхуеит аишәаѣ сантәо.

Ссолдат, уѣацхьа схырхәоит сара!
Ссолдат, уи суалуп сара!

Андреи Чочуа

АУАФ ИАША АНАСЫҖ ИЦУП

Уафы качбеик артмак азна аңара ицәызит. Агазетқәа ирнитцеит, ауаа ирылеихәеит аңара сцәызит, избогы абжа истоит хәа.

Аамта цытк набжысит.

Җнак солдатк дышнеиуаз, ауафы качбеи иартмак кыиск амазамкәа, бардк ишылажыыз днахагылт. Асолдат иахахьан ауафы качбеи иңарақәа шицәызхьаз. Уи аңара дымхәыцкәа, артмак икәакәа иныкәыжыны, из-цәызыз икны дааит.

Ауафы качбеи асолдат егыимтарц ақәикит. Уи цәгыас дкәтцаны, сара сартмак итаз ахьпарақәа узеит хәа дикит. Асолдат ақәра далагеит, уара уартмак шызбаз, акы аатымхзакәа ишузаазгаз хәа, аха ауафы качбеи имузеит. Дцан азбаф икны дашшит, сңарақәа рыбжак асолдат исцәизеит хәа.

Азбаф уаф иашак иакәзаарын. Азбара аены афыцәагыы даарыцхьан дразцааит:

– Уара иуцәызыз артмак ахьпарақәагыы тан, ухәама?

– Ааи, асуд ухатцкы!

– Уара иубаз ахьпарақәа тазамзи?

– Сара избаз артмак аахмыртлазакәа, ишызбаз еипш исыманы абри ауаф сизааит, – ихәеит асолдат.

– Артмак шәантапшы ахьпарақәа шәымбазеи? – ихәан, афыцәагыы дразцааит азбаф.

– Мап, егыхамбазеит, – рхәеит дара.

– Ус акәзар, ари артмак уара иуцәызыз акәзам, уи ахьпарақәа тан, ари итазамызт. Убри акнытә, уара уаалаганы сара исцәызыз артмак ахьпарақәа тан хәа фацхьа агазетқәа ирынтцаны ажәлар ирылаҳәах, избо иузааигап. Ари аңарақәа зтоу артмак даеазы ицәыззаап, убри акнытә, иара избаз асолдат имазааит макьана. Мызкы даламкысырцгыы фәхәарас имазааит иара. Абри афәхәара аантәанза, иара зтәу дцәырымтцуазар, артмак итоу аңарақәа рыбжа иара имазааит, ианхаз абжа аңарақәа ахьибаз ақытантәи ашкол иамазааит ихәеит асуд.

АЦАБЫРГ ХЭЫ АМАМ

Спирдон хэычы хэызбак иман. Есқбаангы дқыцәқыцәуан, иибалак сқикон.

Зны Спирдон иаб илабашья акфьѳрафь иахькыдгылаз ибан, даасны ифәкәеит. Спирдон иаб илабашья фәкәаны ианиба, даараза игәы иалсит, абасгы ихәеит:

– Дызустада слабашья зфәкәаз? Дыздырыр гәгәалаза дшысыпко идыруазааит!

– Сагыпқа, гәыбғангы сыт, сара соуп улабашья зфәкәаз, – ихәеит Спирдон хэычы иааиамхацәгьахан.

– Абри алабашья саб итынханы исымоу акоуп, убри афнытә уи сара даара хатыр акәыстоит, убри азоуп сыгәгы изалсыз, аха уара уцабырг хэы амазам, уақасдом убри азы! – ихәан аб ичкәын дааигәыдыхәхәаланы, ихы ааишышыит.

ГЬЕДЛАЧ ИИЦӘАХЫЗ АМАЛ

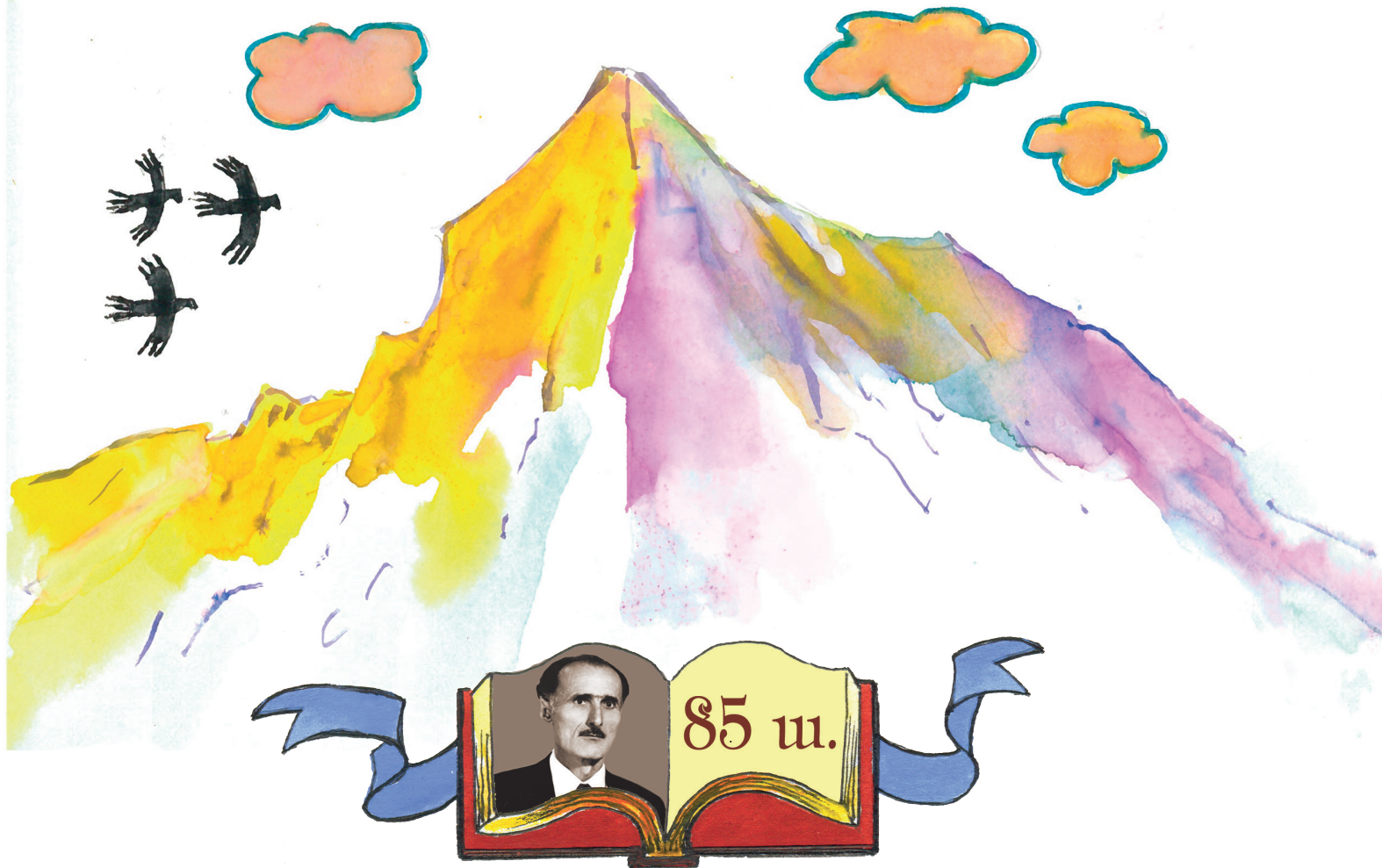
Атақмада Гьедлач даачмазаѳхан, ақсра далагеит. Ипацәа даарыпхьан, аус реихәеит:

– Сара шыта иқасцо егықам, сшәылцуеит. Амала, сықсаанза ѳбақа ажәа шәасхәоит, ишәхашәмырштын: «Сшәыхәоит есқынгы бзиа шәеибабаларц, шәхәатәы еикәшәыршәаларц, ишышәзеипшу ишәзынсыжьюеит сара сыѳнқәа, сыхкаарақәа, сымхқәа. Сара сыхкаарақәеи сымхқәеи рфны ицоуп цәа змам амазара. Ишәыпшаа, шәхы иашәырхәа убри ишәзыстәахыз амазара».

Атақмада иажәақәа анихәа иеааитцихын, иқсы неихытцит.

Ашықәсан Гьедлач ипацәа неибарсны рыхкаарақәа, рымхқәа зегы нтақы-аатакуа рыцәшьхәақәа нытдаршьшьуа знык ирцәағәеит, ѳынтә ирцәағәеит, анышә аадырхәит, еиҫаадырхәит. Аха раб иицәахыз мал хәа иарбанзаалакгы акы иақәымшәеит. Амала, убри ақара анышә иаадырхәыз афны иналаган аарыхра қартцеит. Уи ашықәсан аеаѳра дузза тыргеит дара.

Реаѳра зегы тагаланы рцақәа ианыртарпса, аишьцәа ирдырит раб «иитцәахыз» амал!

Владимир Ахьйба

Азыхькәа, азыхькәа еицысхып,
Снапала акәапеикәа зыхта,
Амѡаѣ амыгкәа шытазар ишытысхып,
Еимаадагь шәаныланы шәца!

Амч сыламзааит игәгәазаны,
Сызмыхәо шытысхырц сафым.
Аха еидарада, сҗацәзаны
Ахрагь сафысыр сҗахым.

Акармацыс:

– Срыжәлоуп убас иҗоу аҗсаа:
Зегьы сырбарц сықәымтәац ахѡаа.

Ажыц ытхны икашәыжь,
Адгьыл ашәткәа азыншәыжь!

Аеи аеадеи еицхныѡлан,
Иқәла инеиуеит дәык еицхәа.
Аеадацәкьа ацхьа иѡеины,
Ацхьахә шцагеи, нас, ишәхәа!

Сыехырцәажәом сара цасхәа,
Ицьашәшьап исхәо шәаҳаны:
Аеада ацысны ицап хәа
Аеы ықәрымцеи ишьаҳаны!

АШШАҒЫЧ

Аца ицалан ашшағьыч
Ацьықәреи ама ицон иғьыч.
Ацшәма ианиба ицхашьеит,
Арыц афьытцшәан икашәеит.

Ацсабара са сьыцпылаз,
Уцәгьеи убзиен еиқароуп.
Ацәгьа – мап, убзиа сылаз,
Ауаа срылзымхуа убриоуп.

Ахьаңарч, амат, ақәыцьма,
Ақәыз, азыцәа, абга,
Цаца ду, тәыѡа ду ацьма –
Абарт зегь рызбахә схәахьан,
Рсахьа тьых саналга,
Ишыцшыз иааңсаз
Ахәыхә цырхьан.

САШЬА

Алашьцара сыцахт,
Алашара сазхьаауп.
Сѡызцәа зегь рѡеыртцәахт,
Дарбан са сьызхьаау...

Аа, сашьа дахьықоу,
Исықәиргеит ибжыы:
«Аҳаҳаи ушцақоу?» –
Мрак цхеит икажжы!

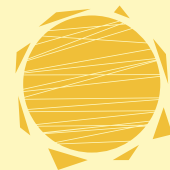
Ажәѡанахь сьыхәнигеит,
Дагьсыцеит Анцәа!
Ацх-лашьца сацәигеит
Сарғьажәѡа – сашьа!

АХӘЫХӘИ АБАҒЫРИ

Ча хәашак ѡацхьа ахәыхә инастеит.
Ашьшьыхәа иафон уа итәаны.
Амѡасцәагь акыр рхы гәартеит, –
Ишәон ицрыр хәа ирыцәшәаны.

Нас ацстазаара уажә избама,
Ишсылшоз схәыхә агәы қасцеит.
Аха бағьырк аакылқьан, аргам
Ахәыхә ахәы афьытцәан ицеит.

ЕИУЕИПШЫМ

Аурок аҕны аҕра иаҕыз ахәыцқәа
драцзаит арцаҕы:

- Ишҕарыҕуеи адаул?
- Адаул рыҕзом, адаул иасуеит! –
ихәеит Раҕта дахтәаз.

– Даду, хаҕыцк ауп иузыцагылоу,
акрызлоуфои?

– Имаауеи, дад, уара утәкәа ануҕ-
сах ишааз еиҕш.

Даду, уанза амла уамгеи! – даары-
цхаишьеит иабду.

– Изхәода Ленин дызустадаз? – дцааит
арцаҕы.

– Аихабыра раштаҕе збака лбааргаз
иоуп, – ихәеит, Мизан.

* * *

Ацъма тәықала икшоит,
Ашәтқәа, афатәқәа ашоит.

Ашьапы кыднакьоит тыгә-тыгә,
Дзырџуам рхәеит, ақкәын Тыгә.

Ацгәы хәыцы акрызымфоз,
Итәаны баша зқьышә зырбзоз.

Зынза имзырџуа аласба,
Иацәшәеит ацъма анаба.

Ара иуцылоит ахш зтахым,
Ацъма ацәыртцра зынза изхым.

Ашьапы кыднакьеит еиҫа,
Аблақәа арцәгьеит ҳаҫеиҫа.

Ацъма аныцкьа зегь аршәеит.
Ишыртахымызгы акрырфеит.

Аиааира

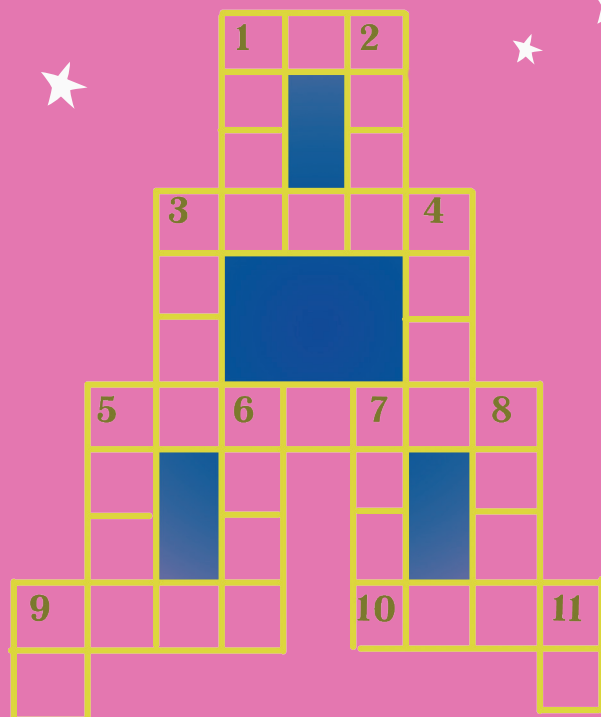
30 шықаса

Ажәеихда

Армарахьтә арғьарахь: 1. Нартаа рашьейхаб ихьз. 3. Аәеижьдшшәы змоу, зыхә ҳараку ахахә. 5. Аңсыуа жәлак арацәа хыңхьазарағы. 9. Ақатарба «саауеит» амасдартә формағы. 10. Н. Ғарпқа лажәеинраалак.

Хыхьынтә цақа: 1. А. Лашәриа иажәеинраалак. 2. Пҳәыс хьзык. 3. Ауаса рацәа. 4. Хьызцынхәрак. 5. Ахьта анықоу узырпхо. 6. Перу ахтнықалақы. 7. Хатца хьзык. 8. Аҳаблаҳәсақәа зегьы ачарағы руан. 9. М. Лакрба иновеллак. 11. Ажәа «акьағ» антоним.

Атакқәа: Наур, амат, амца, Сиґ, Арланаа, алмас, аара, асар, Ритца, Лима, аб, ау, смал, Ғина, сара.

АМЦАБЗ

№ 1, 2023 ш.

АРЕДАҚТОР ХАДА ИННА АХАШПҚА

Аредакциятә еилазаара:

С. Сазба (аредактор хада лхатыпуау, атакзыпхықәу амазаныкәгау),

А. Гогәуа, Гә. Кәыцниацха,

В. Цәыцьба (асахь. редактор),

Н. Кәарчиацха (акәша аредактор).

Компиутерла еикәлыршәеит В. Бганба, акьыпхьы И. Лашәриацха.

Ажурнал сахьала еикәыршәеит

В. Цәыцьба

Аредакция ағызтып: 384900. Акәа ак.,

Ажәанба им., 9. Ател: 226-25-52

Амцабз (Пламя)

Детский журнал Союза писателей Абхазии.

Выходит один раз в 2 месяца.

Адрес редакции: 384900, г. Сухум.

ул. Званба, 9. Тел.: 226-25-52

Отпечатано ЗАО «Арашь»

г. Сухум, ул. Эшба, 168

Акьыпхьыртахь ирытоуп:

Аформат 60/84 1/8.

Аофсет кьыпхь хкы 1, 86 кь.бгьыц.

Атираж 4000.

Аеатцапқа

Икьыпхьып ИАЕ «Арашь» акны

Итыпуеит 1957 ш., лацара (май) мза аахыс